

Proefsleuvenonderzoek Harelbeke-Lindenlaan

Caroline Ryssaert & Janiek De Gryse

RUBEN WILLAERT BVBA
Afdeling Archeologie

Colofon

Ruben Willaert bvba

Auteurs: Caroline Ryssaert & Janiek De Gryse

Foto's, tekeningen en plannen: Ruben Willaert bvba

In opdracht van: VMSW, cvba Mijn Huis

© Ruben Willaert bvba, Sijsele, mei 2009

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Prospectie	
Vergunningsnummer:	2009/119
Datum aanvraag:	24/04/2009
Naam aanvrager:	RYSSAERT Caroline
Naam site:	Harelbeke, Lindenlaan

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	1
1. Algemeen	2
1.1. Inleiding	2
1.2. Situering	2
1.2.1. Lokalisering	2
1.2.2. Fysisch-Geografische gegevens	3
1.2.3. Harelbeke: archeologische gegevens	4
2. Methodiek.....	4
2.1. Vooropgestelde strategie	4
2.2. Onderzoeksmethode	5
3. Resultaten	7
3.1. Algemene waarnemingen.....	7
3.2. Stratigrafie	7
3.3. Archeologische gegevens	8
4. Evaluatie en advies	10
Bibliografie.....	11
Bijlagen.....	12
1. Overzichtsplan.....	12
2. Omtrek en oppervlakte van de proefsleuven.....	13
3. Spoorformulieren	14

1. Algemeen

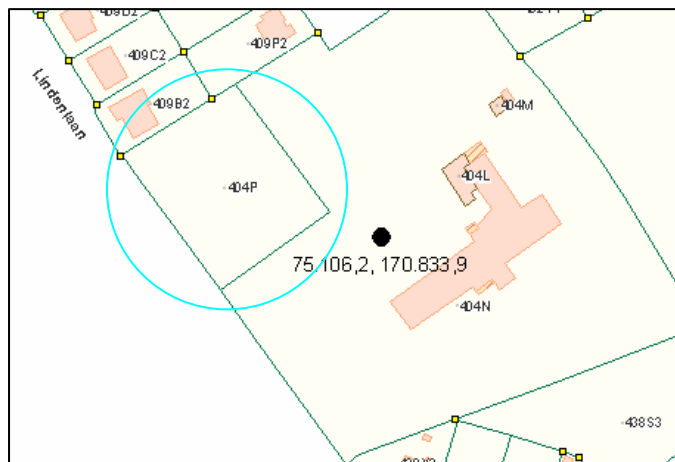
1.1. Inleiding

Het archeologisch onderzoek te Harelbeke (prov. West-Vlaanderen) vond plaats ter hoogte van de Lindenlaan. Op dit terrein wordt in de nabije toekomst 'De Ceder aan de Gavers' aangelegd: 23 sociale huurappartementen. Omdat deze werken in grote mate archeologische sporen kunnen vernietigen, stuurde het Agentschap R-O Vlaanderen Onroerend Erfgoed aan op een verkennend proefsleuvenonderzoek. Het onderzoek werd uitgevoerd door Ruben Willaert bvba¹, meer bepaald door Caroline Ryssaert en Janiek De Gryse. De VMSW en cvba Mijn Huis namen de verantwoordelijkheid voor dit onderzoek op zich. Het Agentschap R-O Vlaanderen Onroerend Erfgoed stond in voor de administratieve begeleiding van het project. Het onderzoek kreeg de opgravingsvergunning 2009/119 en de archeologische werkcode HA09LI.

Het terreinwerk nam 1 werkdag in beslag (14 mei 2009) en werd uitgevoerd door twee archeologen². De rapportage nam 2 werkdagen in beslag, met inzet van één archeoloog.

1.2. Situering

1.2.1. Lokalisering

Het projectgebied situeert zich in het zuiden van de gemeente Harelbeke, langs de Lindenlaan. Aan de noordzijde van het onderzochte perceel bevindt zich een woonwijk; aan zuidoostelijke zijde WZC Ceder aan de Gavers. Het projectgebied heeft een oppervlakte van 31a 50ca en komt overeen met perceelnummer 404p (ex 404k; Afd. 2, Sectie B).

Figuur 1: Kadasterplan met lokalisering van het plangebied

¹ Bloemisterijstraat 6, 8340 Sijsele. Website: www.rubenwillaert.be.

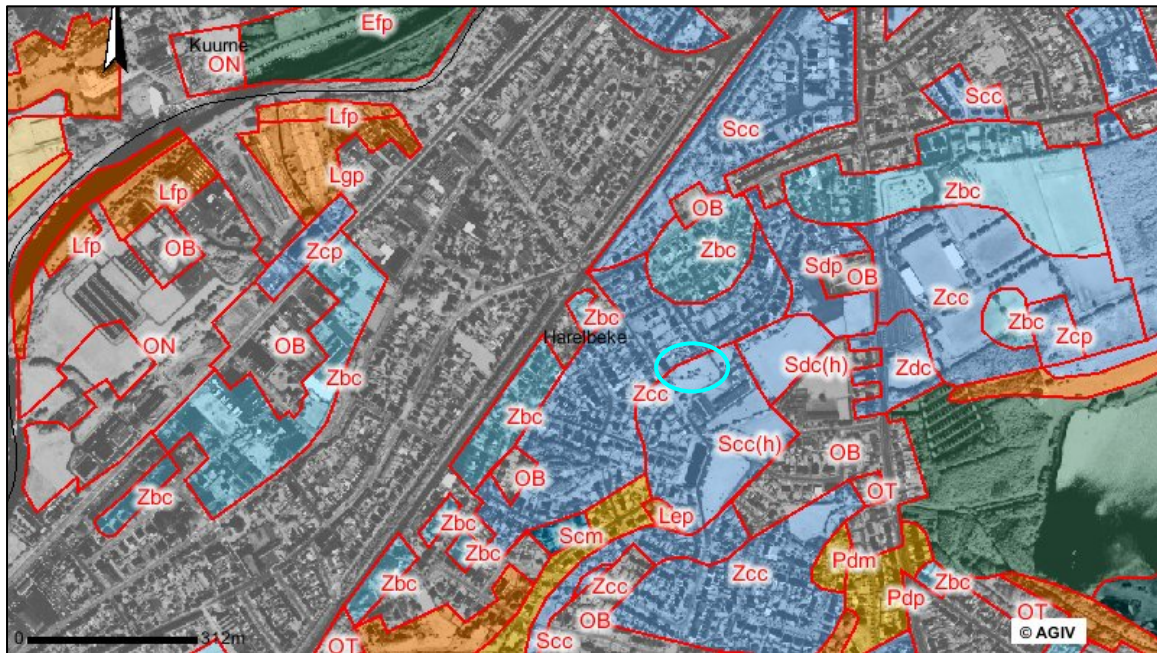
² Met dank aan de VMSW, cvba Mijn Huis, Growebo en Bureau Cnockaert.

1.2.2. Fysisch-Geografische gegevens

Figuur 2: Topografische kaart met lokalisering van het plangebied (www.geovlaanderen.agiv.be)

Het projectgebied is gelegen langs de Leievallei. Ten zuiden van het te onderzoeken terrein bevindt zich de Gaverbeek.

Figuur 3: Bodemkaart met lokalisering van het plangebied (www.geovlaanderen.agiv.be)

Op de bodemkaart staat het projectgebied gekarteerd als een matig droge lemige zandbodem met sterk gevlekte verbrokkelde textuur B-horizont (Scc (h)).

1.2.3. Harelbeke: archeologische gegevens

In de directe omgeving van het projectgebied werden in het verleden al heel wat archeologische vondsten gedaan³. De oudste vondsten dateren uit het Finaal-Paleolithicum (12 000 – 9000 v. Chr.). In de jaren '70 werden langs de Gaverstraat een grote hoeveelheid vuurstenen artefacten aangetroffen, die tot de Federmessergroep kunnen gerekend worden (ca. 9000 v. Chr.). Ook uit het Neolithicum zijn enkele vondsten bekend: in de Collegewijk kwamen silex-artefacten uit deze periode aan het licht, op de oevers van de Gavers zgn. klokbekeardewerk.

Ook uit de Metaaltijden zijn vondsten gekend. Wat de Bronstijdvondsten betreft, gaat het om enkele losse vondsten, zoals een vlakbijl en een gevleugelde pijlpunt met schacht. Ook uit de Vroege en ook uit de Late IJzertijd zijn vondsten bekend.

Sinds ca. 1950 heeft de Archeologische Stichting Zuid-West-Vlaanderen heel wat archeologisch onderzoek uitgevoerd op het grondgebied van Harelbeke. Aan de Gaverstraat kwamen enkele waterputten aan het licht, te dateren in de 1ste -2de eeuw n. Chr. Ook langs de Leie, aan de Beverenstraat en aan de Beverenbeek werden bewoningssporen aangetroffen. In de Collegewijk werd een concentratie aan bewoningssporen aangetroffen. Er werden o.a. een groot aantal waterputten, artisanale ateliers en een inheems heiligdom aangetroffen. De Romeinse nederzetting ontstond vermoedelijk ca. 70 n. Chr. tot de tweede helft van de 3de eeuw n. Chr. In de directe omgeving bevond zich ook een Romeins grafveld, minstens bestaande uit 49 brandrestengraven.

In 2008 voerde Monument Vandekerckhove nv archeologisch onderzoek uit langs de Stasegemsesteenweg, op percelen 442d en een deel van 403d en 442a⁴. Het onderzochte terrein bevindt zich in de onmiddellijke omgeving van het huidige projectgebied, met name aan de andere zijde van WZC Ceder aan de Gavers. Bij dit onderzoek kwamen erg veel bewoningssporen uit de Romeinse tijd aan het licht.

2. Methodiek

2.1. Vooropgestelde strategie

Bij een archeologische inventarisatie wordt getracht inzicht te krijgen in de verspreiding, de densiteit, de aard en de chronologische waarde van de eventuele archeologische sporen op het terrein.

Voorafgaand aan het archeologisch onderzoek werden *Bijzondere voorschriften bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem* schriftelijk vastgesteld door het Agentschap R-O Vlaanderen Onroerend Erfgoed. Deze technische bepalingen omvatten de kwaliteitsnormen waaraan het archeologisch onderzoek dient te voldoen.

Concreet werd de methode van continue sleuven gevraagd. Bij deze methode worden lange proefsleuven ononderbroken over de volledige lengte van de percelen uitgegraven. De afstand tussen de rijen bedraagt max. 15m. De afgraving gebeurt door een kraan met platte bak, waarvan de bakbreedte minstens 1,8m bedraagt en bij voorkeur 2m. Deze graafwerken gebeuren onder de begeleiding van minstens één archeoloog, die de diepte van de aan te leggen sleuven aangeeft. De diepte van de sonderingen wordt afgestemd op de plaatselijke

³ De Meulemeester e.a. 1984, 19-28; Matton e.a. 1993, 7-12; Ooghe e.a. 1979, 15-58.

⁴ Messiaen, Bruyninckx & Acke 2008.

bodemopbouw. In totaal wordt op deze manier minstens 10 tot 12 % van het plangebied gesondeerd.

2.2. Onderzoeksmethode

Na overleg ter plaatse werden de schuur, de bomen en struiken op het te onderzoeken terrein voorafgaandelijk door de firma Growebo verwijderd⁵.

Figuur 4: Oorspronkelijke toestand van het terrein

Figuur 5: Zicht op één van de proefsleuven

Conform de bijzondere voorwaarden opgesteld door het Agentschap R-O Vlaanderen werd het projectgebied gesondeerd d.m.v. continue sleuven. Met uitzondering van sleuf 3 zijn alle sleuven haaks op de Lindenlaan georiënteerd.

In totaal werden 6 sleuven getrokken (cfr. bijlage 1). De afstand tussen de sleuven bedraagt max. 11m. De breedte van de sleuven bedraagt in de regel 2m, wat overeenstemt met de breedte van de gebruikte graafbak. De lengte van de sleuven varieert en is afhankelijk van de situatie op het terrein (cfr. bijlage 2).

De proefsleuven werden door een kraan met platte bak afgegraven tot op het archeologisch leesbare niveau. In elke proefsleuf werd op een relevant sporenniveau of, indien dat niet aanwezig was, net onder het afvalpakket een vlak aangelegd. Het graven van de proefsleuven gebeurde steeds in aanwezigheid van en op aangeven van de archeologen.

De proefsleuven werden digitaal ingemeten met een totaal station en gekoppeld aan het landelijk coördinatennet. Indien in de proefsleuven sporen werden aangetroffen, werd het opgravingsvlak plaatselijk opgeschaafd om vervolgens de sporen zo optimaal mogelijk te documenteren. Dit hield in: fotograferen, intekenen en beschrijven.

⁵ Het verslag van dit overleg werd op 8 mei 2009 gemaild naar alle betrokken partijen.

Slechts één spoor (SL5/S1) werd gecoupeerd om meer informatie te verkrijgen over de aard en de datering. De positie van de coupe werd digitaal ingemeten met een totaal station; de coupe werd analoog ingetekend op schaal 1:20.

In sleuf 2 werden enkele bodemprofielen onderzocht, d.w.z. opgekuist, gefotografeerd, en beschreven. Uiteindelijk bleek de oorspronkelijke bodemopbouw slechts op één plaats in deze sleuf bewaard te zijn.

3. Resultaten

3.1. Algemene waarnemingen

Voorafgaandelijk aan het archeologisch onderzoek, werd het terrein grotendeels vrijgemaakt van bomen en struiken. Desondanks kon het uiterste noordelijke en zuidelijke deel van het terrein niet onderzocht worden omwille van de sterke begroeiing. Over het terrein liep een paadje, dat de Lindenlaan verbond met WZC Ceder aan de Gavers. Langs dit paadje kwam aan zuidzijde een verharde zone met zitbanken voor. De proefsleuven werden aangelegd in de zones die voorafgaandelijk vrijgemaakt waren.

3.2. Stratigrafie

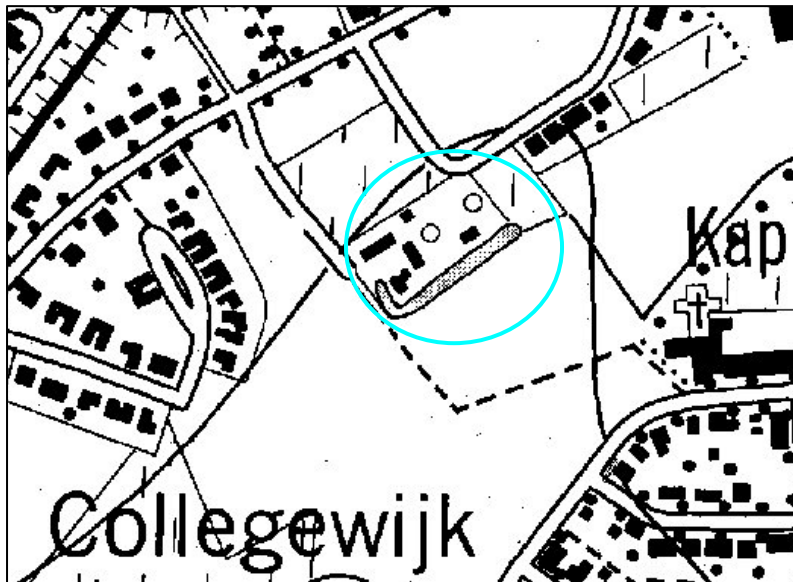
Op verschillende plaatsen werden stratigrafische vensters gemaakt, maar voor het grootste deel van het terrein bleek de ondergrond sterk verstoord te zijn. In sleuven 4 t.e.m. 7 bevond zich onder de 20cm dikke ploeglaag een zandlemige nivelleringslaag (20cm) en daaronder een dikke afvallaag die in verband kan gebracht worden met de afbraak van de voormalige boerderijgebouwen en het dempen van de walgracht. In sleuven 1 t.e.m. 3 bleek de verstoring iets minder ingrijpend, alhoewel ook daar nauwelijks nog onverstoorde zones overbleven. Enkel in sleuf 2 kon een referentieprofiel schoongemaakt worden. Deze bestond uit een 30cm dikke bruine ploeglaag. Daaronder bevond zich een 20cm dik grijsbruin pakket dat vermoedelijk een restant is van een oudere leeflaag en vermoedelijk in verband gebracht kan worden met de vroegere boerderij. Vervolgens constateerden we een relatief dikke B-horizont die zich kenmerkte als een sterk gebioturbeerd lichtbruin pakket (ca 35cm). De moederbodem bestond uit een beige zandlemige matrix met roestverschijnselen.

Figuur 6 Profiel in sleuf 2

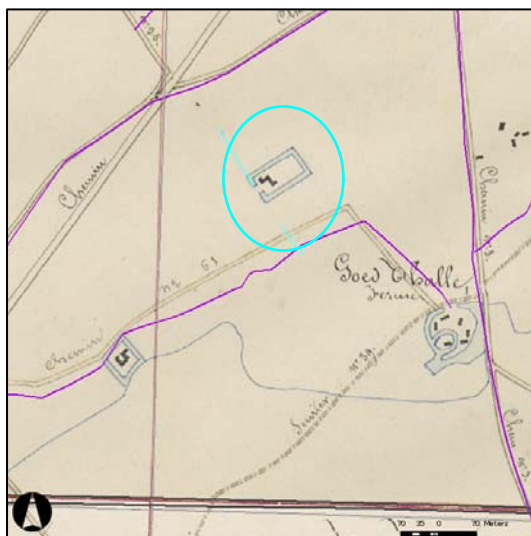
3.3. Archeologische gegevens

Uit het archeologisch onderzoek is vooreerst gebleken dat het volledige projectgebied zwaar verstoord is. Verspreid over het terrein kwamen aanzienlijke afvalpakketten voor, bestaande uit bouwafval (baksteen, glas, plastic edm). De diepte van deze pakketten varieerde van ca. 40cm t.o.v. het maaiveld tot 70cm t.o.v. het maaiveld.

Figuur 7: Oorspronkelijke bodemopbouw
(www.geovlaanderen.agiv.be)

Op de topografische kaart is duidelijk te zien dat zich op het te onderzoeken terrein oorspronkelijk een omwalde boerderij bevond. De zuidelijke en een restant van de westelijke gracht is immers nog duidelijk zichtbaar. Zonder twijfel gaat het om de site met walgracht die ook voorkomt op de Atlas der Buurtwegen (fig. 8). Het gaat om een vrij grote rechthoekige site, met een toegang aan westelijke zijde. Op de Atlas der Buurtwegen komen de gebouwen enkel in de westelijke zone van het complex voor; op de topokaart blijken zich ook in het oostelijke deel enkele kleinere gebouwen te bevinden. Op de Ferrariskaart wordt de site met walgracht niet afgebeeld (fig. 9).

Figuur 8: Atlas der Buurtwegen
(www.giswest.be/artman/exec/search.cgi)

Figuur 9: Ferrariskaart
(www.vvbad.be/node/4152)

Mogelijk zijn de bakstenen resten in sleuf 1 (S1 –S2) , sleuf 2 (S1), sleuf 3 (S1) en sleuf 6 (S1) in verband te brengen met deze boerderij. Het proefsleuvenonderzoek bracht niet de hoofdgebouwen aan het licht, maar enkele perifere structuren: riool (SL2/S1), waterput (SL3/S1), mogelijke beerput (SL6/S1). In geen enkele proefsleuf kon het verloop van de grachten duidelijk gevolgd worden. Dit wijst erop dat de grachten grotendeels verstoord zijn. In sleuf 3, parallel met de Lindenlaan, bleek de noordelijke zone van de sleuf wel gekenmerkt te zijn door een grachtvulling. Tijdens het verkennend onderzoek bleek dat de onderkant van de vulling zich op 1,8m onder het maaiveld bevond. In de vulling werden een elftal fragmenten aardewerk aangetroffen. Minstens 5 fragmenten behoren tot hetzelfde individu. Het gaat om een bord met slibversiering, met op de spiegel een afbeelding van een leeuw en het opschrift 'Lion Belgique'. Vermoedelijk gaat het om een 19de-eeuwse imitatie van een postmiddeleeuws product. Drie fragmenten faïence wijzen op eenzelfde datering. Ook sleuf 4 werd gekenmerkt door de aanwezigheid van een grachtvulling.

Figuur 10: Grachtvulling in sleuf 3

Figuur 11: Bordfragmenten met afbeelding van een leeuw en 'Lion Belgique'

Figuur 12: Greppel in Sleuf 5

Tijdens het proefsleuvenonderzoek kwam slechts één relevant archeologisch spoor aan het licht. Het gaat om een greppel, met uitgeloopte lichtgrijze zandige vulling, met een max. breedte van 99cm. Aan noordzijde bleek deze greppel volledig verstoord te zijn. De diepte van de greppel bedroeg 18cm. Bij het couperen kwam geen aardewerk aan het licht.

4. Evaluatie en advies

Het uitgevoerde waarderingsonderzoek liet toe om het projectgebied op een statistisch verantwoorde manier bodemkundig en archeologisch te verkennen. Het onderzoek wees uit dat het terrein zwaar verstoord is, waardoor eventuele archeologische sporen volledig verdwenen zijn.

De aanwezigheid van de greppel in sleuf 5 doet vermoeden dat zich oorspronkelijk op dit perceel wel degelijk bewoningssporen bevonden. Door de verstoring van het terrein kunnen spijtig genoeg geen conclusies getrokken worden m.b.t. de begrenzing van de Romeinse *vicus*.

Ook wat de site met walgracht betreft, bleek het terrein te sterk verstoord om verder onderzoek te kunnen verantwoorden.

Op basis van de hoofdzakelijk negatieve resultaten adviseren wij geen verder archeologisch onderzoek.

Bibliografie

DE MEULEMEESTER J., DE PAEPE P., JANSSENS P., DESPRIET PH. e.a. 1984, *Bodemschatten uit Zuid-West-Vlaanderen. Resultaten van 25 jaar oudheidkundige opgravingen*, Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen, 10.

MATTON A. & FERFERS F. 1993, *Harelbeke in de Romeinse tijd*, De roede van Harelbeke, 12.

MESSIAEN L., BRUYNINCKX T. & ACKE B. 2008, *Proefsleuvenonderzoek Site Stasegemsesteenweg Harelbeke (prov. West-Vlaanderen). Basisrapport - mei 2008*, onuitgegeven rapport Monument Vandekerckhove nv.

OOGHE R, DEBRABANDERE F. & DESPRIET PH. 1979, *Harelbeke*, Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen, 1.

Bijlagen

1. Overzichtsplan

2. Omtrek en oppervlakte van de proefsleuven

Proefsleuf	Omtrek	EH	Oppervlakte	EH
		m		m ²
1	53,82	m	58,06	m ²
2	61,95	m	66,11	m ²
3	61,41	m	65,76	m ²
4	65,86	m	70,88	m ²
5	66,32	m	71,14	m ²
6	63,35	m	67,84	m ²
TOTAAL	372,71	m	399,79	m²

3. Spoorformulieren

01. Spoor	1	2	3	4	5
02. definitie	BS Muur	BS Muur	Natuurlijk?		
03. Vorm			Min of meer cirkelvormig		
04. Textuur			zandig		
05. Kleur			lichtgrijs		
06. Inclusies					
07. Verstoring					
08. Archaeologica					
09. Datering	Post-Middeleeuws	Post-Middeleeuws			
10. Opmerking					

01. Spoor	6	7	8	9	10
02. definitie					
03. Vorm					
04. Textuur					
05. Kleur					
06. Inclusies					
07. Verstoring					
08. Archaeologica					
09. Datering					
10. Opmerking					

01. Spoor	1	2	3	4	5
02. definitie	Riool/goot				
03. Vorm					
04. Textuur					
05. Kleur					
06. Inclusies					
07. Verstoring					
08. Archaeologica					
09. Datering					
10. Opmerking	2 zijmuren, afgedekt met plavuizen in Doornikse kalksteen				

01. Spoor	6	7	8	9	10
02. definitie					
03. Vorm					
04. Textuur					
05. Kleur					
06. Inclusies					
07. Verstoring					
08. Archaeologica					
09. Datering					
10. Opmerking					

01. Spoor	1	2	3	4	5
02. definitie	Waterput	Grachtvulling			
03. Vorm					
04. Textuur					
05. Kleur		Sterk vermengd			
06. Inclusies					
07. Verstoring					
08. Archaeologica		AW			
09. Datering		19 ^{de} -eeuw			
10. Opmerking	BS 10.5x7cm				

01. Spoor	6	7	8	9	10
02. definitie					
03. Vorm					
04. Textuur					
05. Kleur					
06. Inclusies					
07. Verstoring					
08. Archaeologica					
09. Datering					
10. Opmerking					

01. Spoor	1	2	3	4	5
02. definitie	Greppel	Kuil			
03. Vorm	Lineair	Rechthoekig			
04. Textuur	Zandig	Zandig			
05. Kleur	Lichtgrijs	Donkerbruin			
06. Inclusies					
07. Verstoring	Sterk gebioturbeerd	Nauwelijks gebioturbeerd			
08. Archaeologica					
09. Datering	Romeins?	Recent			
10. Opmerking		Scherp afgelijnd			

01. Spoor	6	7	8	9	10
02. definitie					
03. Vorm					
04. Textuur					
05. Kleur					
06. Inclusies					
07. Verstoring					
08. Archaeologica					
09. Datering					
10. Opmerking					

01. Spoor	1	2	3	4	5
02. definitie	BS structuur ?beerput?				
03. Vorm	Rechthoekig				
04. Textuur					
05. Kleur					
06. Inclusies					
07. Verstoring					
08. Archaeologica					
09. Datering					
10. Opmerking	Organische vulling				

01. Spoor	6	7	8	9	10
02. definitie					
03. Vorm					
04. Textuur					
05. Kleur					
06. Inclusies					
07. Verstoring					
08. Archaeologica					
09. Datering					
10. Opmerking					